

Vaala Teeriniemi ranta-asemakaavan muutosalueen muinaisjäännösinventointi 2020

**Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa**

Tilaaaja: Metsähallitus

Sisältö

Perustiedot	2
Kartat	3
Vanhoja karttoja	3
Inventointi.....	4
Tulos	5
Kohdekuvaukset	5
1 VAALA TEERINIEMI 1	5
2 VAALA TEERINIEMI 2	7
3 VAALA TEERINIEMI 3	8
4 VAALA TEERINIEMI 4	8
5 VAALA LINTUOJA LEIRINTÄALUE.....	9
6 VAALA LIKOLAMPI.....	10

Kansikuva: Hiekkarantaa kaava-alueella. Taustalla Oulujärvi.

Perustiedot

Alue: Vaala, Manamansalon luoteisosassa Teeriniemen ranta-asemakaavan muutos-alue.

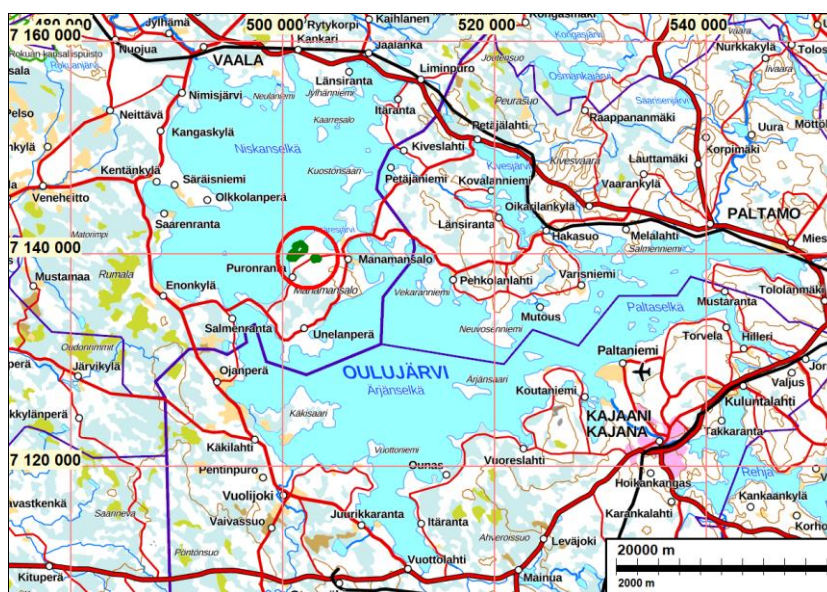
Tarkoitus: Selvittää, sijaitseeko alueella ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä tai muita arkeologisia kohteita.

Työaika: Maastotyö: 21.7.2022

Tilaaja: Metsähallitus

Tekijät: Mikrolitti Oy. Maastotyö: Hannu Poutiainen & Timo Sepänmaa Raportti: Hannu Poutiainen & Timo Sepänmaa

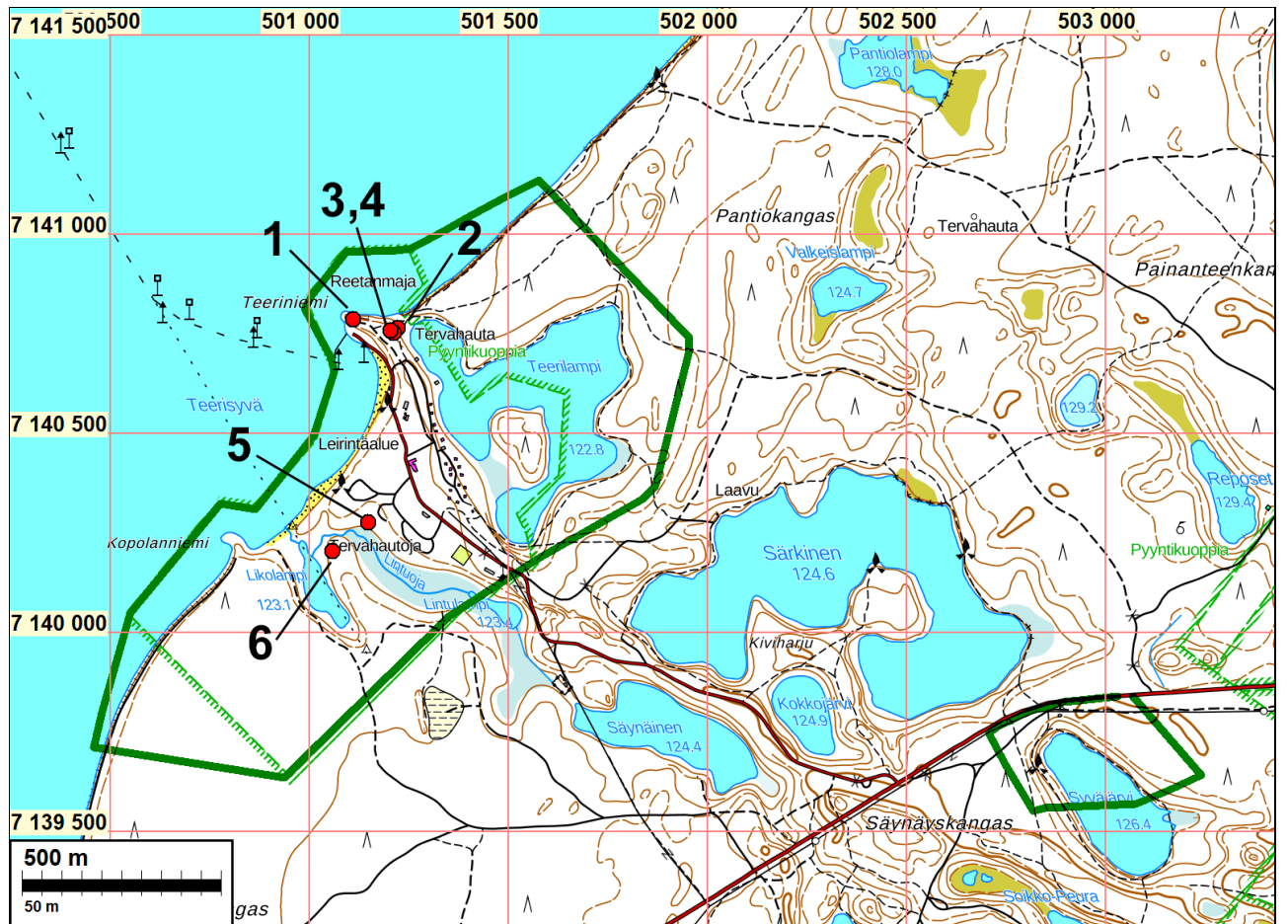
Tulos: Kaava-alueelta löydettiin yksi uusi historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös, Likolampi tervahauta. Ennestään tunnetut arkeologiset kohteet tarkastettiin, mutta niistä ei tehty uusia, tarkentavia havaintoja maastossa. Kohteen 5 Lintuoja leirintäalue muinaisjäänösstatus muutettiin kiinteäksi muinaisjäänökseksi.

Tutkimusalueet punaisen ympyrän sisällä olevat vihreät rajaukset.

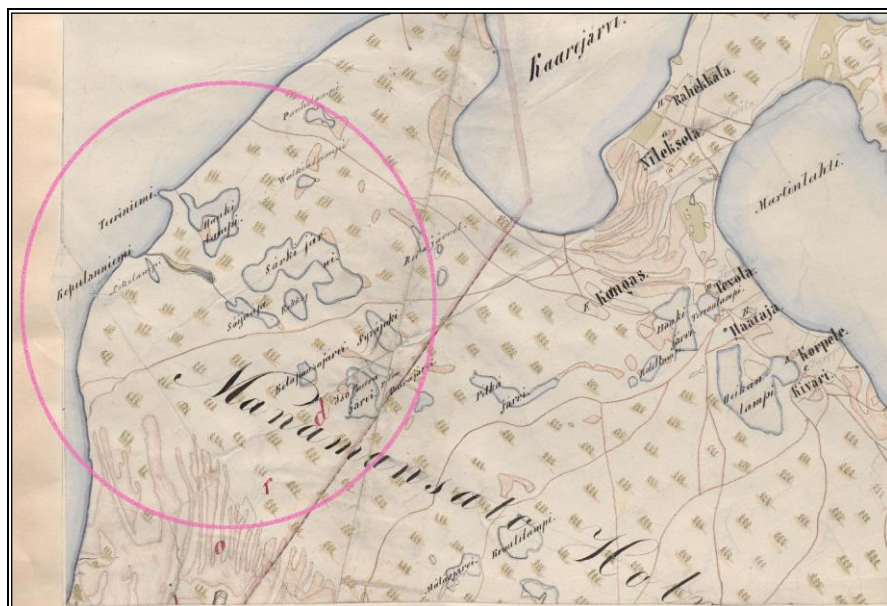
Selityksiä: Koordinaatit ja kartat ovat ETRS-TM35FIN koordinaatistossa. Kartat ovat Maanmittauslaitoksen maastotietokannasta toukokuussa 2021, ellei toisin mainittu. Muinaisjäänösrekisteri on tarkastettu 5/2021. Valokuvia ei ole talletettu mihinkään viralliseen arkistoon, eikä niillä ole mitään kokoelmatusnusta. Valokuvat ovat tallessa Mikrolitti Oy:n serverillä.

Kartat

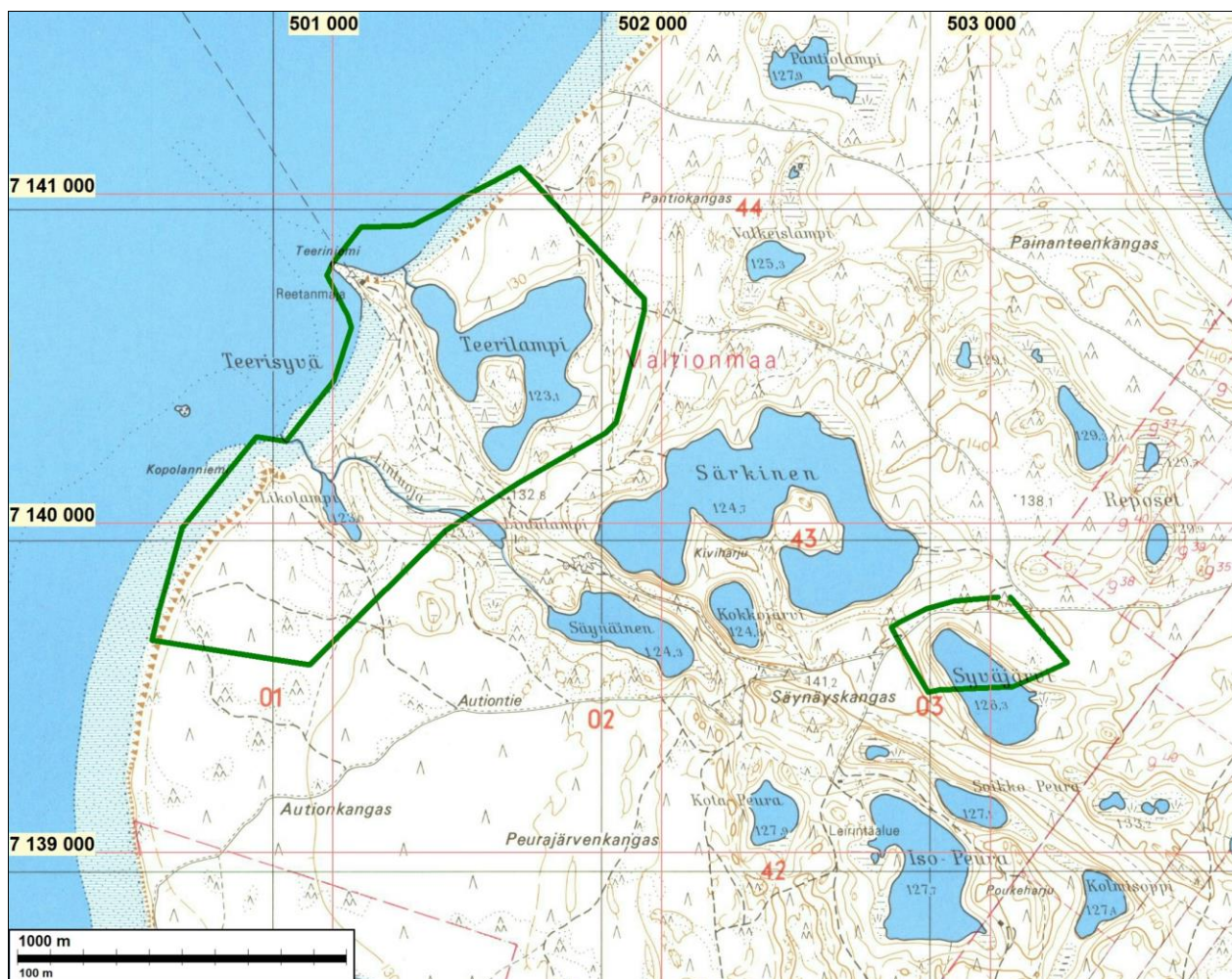

Yleiskartta. Tutkimusalueet merkitty vihreällä paksulla viivalla, kohteet punaisilla palloilla ja numeroitu.

Vanhoja karttoja

Karttaote vuoden 1865 Säräisniemen pitäjänkartasta. Tutkimusalueet vaaleanpunaisen ympyrän sisällä. Alueelle ei ole merkitty asutusta- Lähin asutus on muutaman kilometrin päässä idässä.

Ote vuoden 1972 peruskartasta 3432 02. Ainoana asumuksena tutkimusalueille on merkitty Reetanmaja-niminen mökki Teeriniemen kärjessä.

Inventointi

PlanDisain Oy on Metsähallituksen toimeksiannosta laatimassa Teeriniemen alueelle ranta-
asemakaavan muutosta. Pohjois-Pohjanmaan museo antoi lausunnon, jonka mukaan alueella
on tarpeen tehdä arkeologinen selvitys: ”Muinaisjäännösrekisterissä on kiinteinä muinaisjäännöksinä
pilkkapetäjän lisäksi kolme kohdetta, tervahauta, jonka ympärillä on myös pari kuoppaa. Lisäksi alueella
on ainakin yksi tervahauta. 2014 vuoden inventoinnissa ei ole tehty rajauksia, jotka ovat ranta-
asemakaavassa tarpeen. Metsähallituksen on tarpeen selvittää arkeologiset arvot koko alueella.”

Metsähallitus tilasi PlanDisain Oy:n välityksellä inventoinnin Mikroliitti Oy:lta. Hannu Poutiainen
ja Timo Sepänmaa tekivät inventoinnin 21.7.2022, työn kannalta hyvissä olosuhteissa.

Tutkimusalue sijaitsee Vaalan keskustasta runsaat 20 km kaakkoon, Oulujärvessä sijaitsevan
Manamansalon luoteisosassa. Kaava-alueita on kaksi erillistä. Toinen on Oulujärven rannalla,
Särkinen-lammen länsipuolella. Toinen on Syväjärven pohjoisosan lähiympäristössä. Koko in-
ventoidun alueen laajuus on n. 90 ha.

Oulujärven keskikorkeus on 122,7 m mpy. Molempien kaava-alueiden maasto on hyvin laakeaa
ja loivapiirteistä sekä valtaosin korkeustasojen 125 – 130 m mpy vaiheilla. Alue on pääosin män-

tyä kasvavaa hiekkakangasta. Tutkimusalueella sijaitsee kaksi lampea, Likolampi (123,1 mpy) ja Syväjärvi (126,4 m mpy) sekä yksi puro, Lintuoja. Isomman eli läntisemmän kaava-alueen koillisosassa on leirintäalue. Siellä on useita rakennuksia, pysäköintialueita ja asuntovaunupaikkoja sekä asfaltoituja kulkuväyliä.

Metsähallitus on tehnyt alueella inventointia v. 2014. Läntisemmältä kaava-alueelta tunnetaan neljä kiinteää muinaisjäännettä. Teeriniemen luoteiskärjessä sijaitsee Teeriniemi 1, josta kaakkoon sijaitsee kaksi pyyntikuoppaa Teeriniemi 3 ja Teeriniemi 4. Niistä koilliseen sijaitsee Teeriniemi 2 tervahauta.

Maastotyössä käytettiin tavallisia arkeologisia inventointimenetelmiä: silmänvaraista havainnointia, maaperäkairauksia sekä lapionpistojen tekoa niillä kohdin, joilla epäiltiin voivan sijaita maanalainen muinaisjäänne.

Ennen maastotyötä tutkittiin historiallisia karttoja. V. 1865 pitäjänkartalla (3432 02 + 05 Säräisniemi) alue on metsää, asutusta sinne ei ole merkitty. V. 1972 peruskartalla (3432 02 Manamansalo) on Teeriniemen kärkeen merkitty rakennus, ja v. 1990 peruskartalla alueella on leirintäalue. Lisäksi tutkittiin Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineistosta laadittua rinnevarjostekuvaa inventoitavasta alueesta. Likolammen koillispuolella erottui ilmeinen tervahauta, joka on merkitty myös maastokartalle.

Alueella oli runsaasti avointa maastoa poluilla, tieurilla, sekä rannalla. Niiden kohdat tarkastettiin. Paikoin, varsinkin leirintäalueen liepeillä, havaittiin lukuisia useita, nykyaikaisia pieniä kuoppia ja kaivantoja. Ne liittyvät todennäköisesti leirintäalueen käyttöön.

Tunnetutkin kohteet olivat rajaamattomia, ns. pistekohteita. Raportointivaiheessa kaikille kohteille laadittiin muinaisjäännesrajaus.

Tulos

Kaava-alueelta löydettiin yksi uusi historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänne, Likolampi tervahauta (kohde 6). Alueelta tunnetaan nyt 6 kiinteää muinaisjäännettä, jotka kaikki ovat oletettavasti historialliselta ajalta: 1 karsikkopuu, 2 pyyntikuoppaa ja 3 tervahautaa.

29.7.2022

Hannu Poutiainen
Timo Sepänmaa

Kohdekuvaukset

1 VAALA TEERINIEMI 1

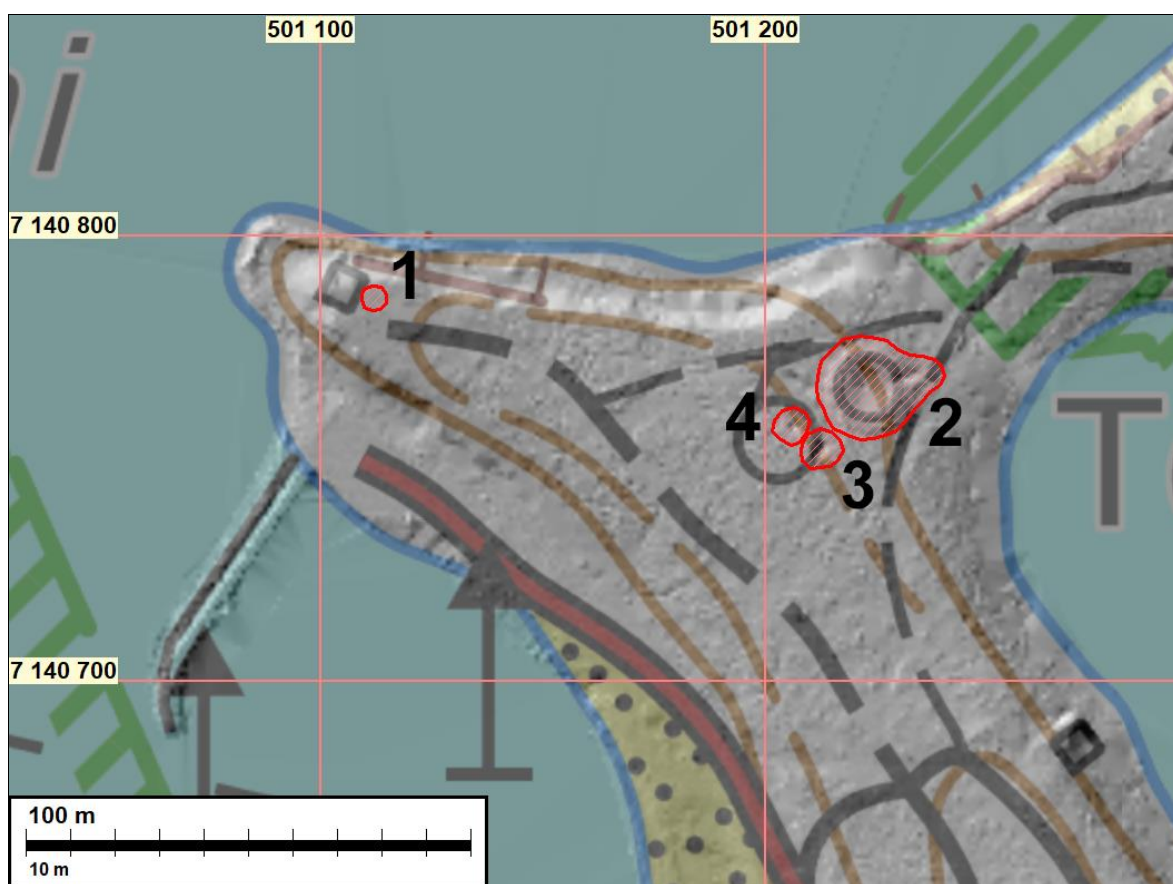
Mjtunnus: 1000025707
Status: kiinteä muinaisjäänne (SM)
Ajoitus: historiallinen
Laji: kultti- ja tarinapaikat karsikkopaikat

Koordin: N 7140786 E 501112

Tutkijat: Metsähallitus 2014, Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Karsikkopuu Oulujärven niemessä, kuivassa kangasmaastossa noin 2 metriä Metsähallituksen näyttelytilan Reetan majan länsiseinästä. Suorarunkoinen mänty, jonka läpimitta alapäässä on 1.58 m. Männynrungon N-puoleisessa pinnassa on sukkulan muotoinen pilkka, jonka alakärki on 1.2 m:n korkeudella maanpinnasta. Paljaaseen pintaan on vuoltu vaakasuora teksti "810". Tekstin vasen reuna on peittynyt kasvavan puunkuoren alle, joten todennäköisesti kyseessä on vuosiluku 1810. Veistetty jälki on 2-3 mm leveä. Tekstin alla erottuu heikosti vino 4 cm pitkä uurre. Alimpana suureksi osaksi peittynyt risti, jonka ylöspäin osoittava varsi on 8 cm pitkä. Veistetyn jäljen leveys on noin 1.5 cm. Paljaan puupinnan pilkka on 12 cm leveä ja 59 cm korkea.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Tulkitsimme viimeisen numeron olevan 9, joten vuosiluku olisi oletettavasti 1819. Muinaisjäännösrekisterin koordinaattitietojen perusteella karsikkopuu olisi näyttelytilan kaakkoispuolella, tekstin mukaan sen länsipuolella. Karsikkopuu on rakennuksen luoteispuoleisen seinämän tuntumassa. Rakennusta on mahdollisesti hieman siirretty hiljattain.

Kohteet 1-4 rajauksineen. 1 = Teeriniemi 1 – karsikkopuu (huom!: kohde sijaitsee nykyisin rakennuksen länsipuolella), 2 = Teeriniemi 2 – tervahauta, 3 = Teeriniemi 3 – pyyntikuoppa, 4 = Teeriniemi 4 – pyyntikuoppa.

Vasemmalla: Karsikkopuu on kuvassa etummainen mänty. Taustalla näyttelyrakennus. Itään. Oikealla: Karsikkopuun merkinnät mitan alapuolella.

2 VAALA TEERINIEMI 2

Mjtunnus: 1000025709
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: tervahauta

Koordin: N 7140763 E 501224

Tutkijat: Metsähallitus 2014, Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Tervahauta hiekkaisella Oulujärven ja Teerilammen välisellä kannaksella, järveen laskevan puron tuntumassa. Vallin läpimitta harjalta 14.m. Syvyys 2.3 m. NE-reunassa erottuu halssi suuntaan NE 2.7 m leveänä, 1.0 m syvänä ja 6 m pitkänä kaivantona kohti kannasta ja sen läpi valuvaa puroa. Haudan SW-puolella on pitkänomainen kuoppa. Tervahaudan vierestä kulkee merkitty retkeilyreitti.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Tervahaudan alue on heinittynyt ja pusikoitunut.

Karttaote kohteen 1 yhteydessä.

Kuvassa tervahaudan vallia. Länteen.

3 VAALA TEERINIEMI 3

Mjtunnus: 1000025736
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ- ja valmistuspaikat pyyntikuopat

Koordin: N 7140752 E 501213
 Tutkijat: Metsähallitus 2014, Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Paikalla on pyyntikuopaksi tulkittu kartiomainen kuoppa, jonka ala on noin 3,3 x 3,9 metriä ja syvyys 1,3 metriä.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Kohde on ennallaan. Uusia tarkentavia havaintoja ei tehty.

Karttaote kohteen 1 yhteydessä.

Etualalla kohde 3, taustalla seisovan henkilön vieressä kohde 4. Itään.

4 VAALA TEERINIEMI 4

Mjtunnus: 1000025737
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ- ja valmistuspaikat pyyntikuopat

Koordin: N 7140757 E 501206
 Tutkijat: Metsähallitus 2014, Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Pyyntikuoppa.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Kohde on ennallaan. Uusia tarkentavia havaintoja ei tehty. Koordinaatteja korjattiin hieman.

Karttaote ja kuva kohteen 1 yhteydessä.

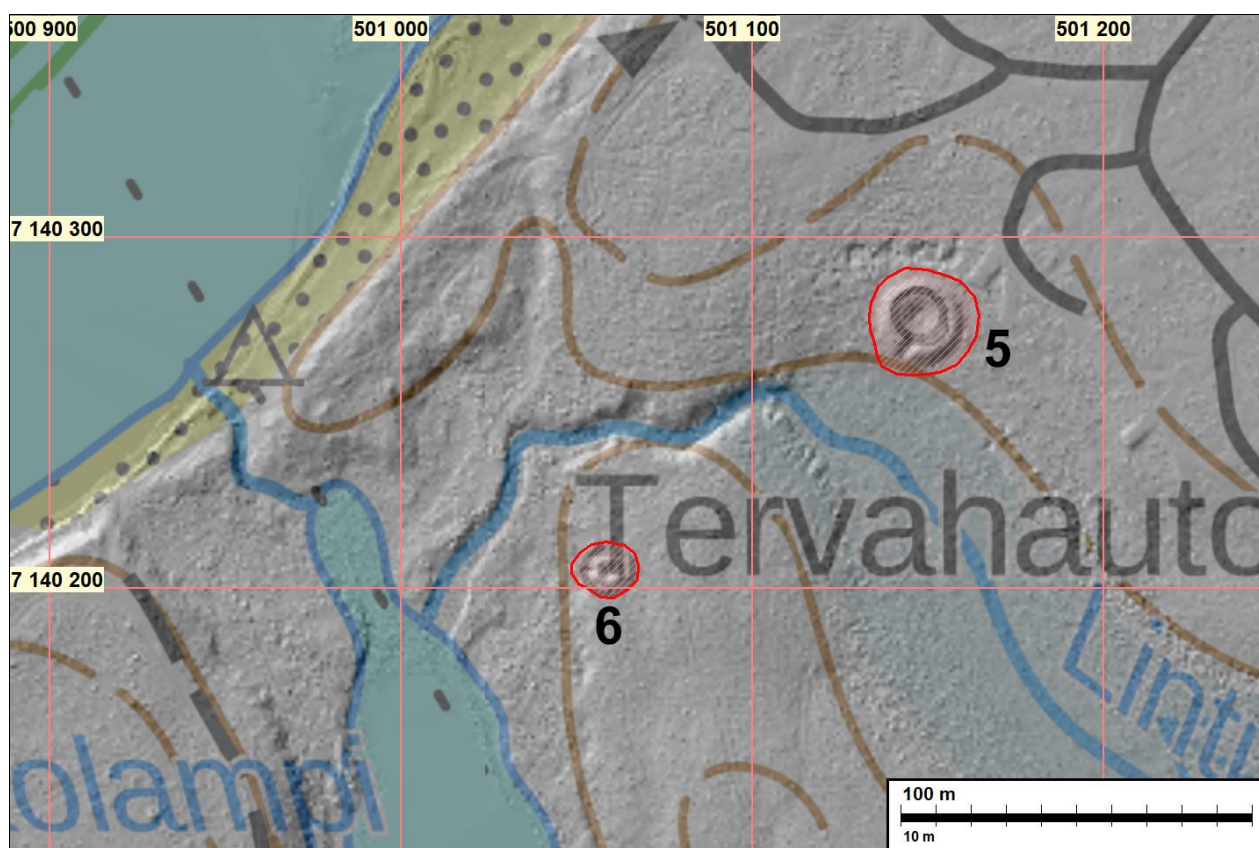
5 VAALA LINTUOJA LEIRINTÄALUE

Mjtunnus: 1000032925
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ- ja valmistuspaikat tervahauta

Koordin: N 7140275 E 501149
 Tutkijat: Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Maastokartalle merkitty ja vinovalovarjosteessa todettu tervahauta. Ei tarkastettu maastossa.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Tervahaudan pohja on pyöreähkö ja keskelle loivasti syvenevä, suppilomainen, syvyys noin 1,5 m, halkaisija valleiheen noin 22 m. Tervahaudassa on kaksoisvallit. Vallien korkeus on noin 1,3 – 2 m, halssi on eteläisivulla puron puolella. Kairanäytteessä oli hiiltä, ei huuhtoutumiskerrosta. Tervahaudan kohdalla kasvaa nuoria lehtipuita, muutoin maasto on mäntykangasta. Maaperä on hiekkaa.

Kohteet 5 ja 6 rajauksineen. 5 = Lintuoja leirintäalue – tervahauta, 6 = Likolampi – tervahauta.

Vasemmalla: tervahaudan vallia. Koilliseen. Oikealla: tervahauta on kuvan keskellä lehtipuiden kohdalla, taustalla leirintäaluetta. Kaakkoon.

6 VAALA LIKOLAMPI

Mjtunnus: UUSI KOHDE
 Status: kiinteä muinaisjäännös (SM)
 Ajoitus: historiallinen
 Laji: työ- ja valmistuspaikat tervahauta

Koordin: N 7140204 E 501060
 Tutkijat: Poutiainen & Sepänmaa 2022

Huomiot: Muinaisjäännösrekisteri: Maastokartalle merkitty ja vinovalovarjosteessa todettu tervahauta. Ei tarkastettu maastossa.

Poutiainen & Sepänmaa 2022: Tervahaudan pohja on pyöreähkö ja keskelle loivasti syvenevä, suppilomainen, syvyys noin 1 m, halkaisija valleineen 8 m. Vallin korkeus on noin 0,5 m, halssi on läntisellä sivulla lammen puolella. Kairanäytteesä oli hiiltä, ei huuhtoutumiskerrosta. Maasto on mäntykangasta, maaperä hiekkaa.

Karttaote kohteen 5 yhteydessä.

Kairan vieressä tervahaudan vallia. Luoteeseen.